

Noodzakelijke synchroniteit

Jaap Drupsteen is grafisch ontwerper en was daarnaast jazzbassist. Hij wordt beschouwd als een pionier op het gebied van muziekvisualisatie. Tijdens *Drie decennia Andriessen* maakt hij de visuals voor *La Passione*, *Dances* en *Hoketus*.

'Ik werkte lang geleden bij de televisie, maar ik ben ook jazzbassist geweest en het is wel iets dat me altijd tegen de borst stuitte, de manier waarop ze bij de tv muziek opnamen. En ik dacht, dat moet anders kunnen, als ik ooit de gelegenheid krijg. Later kreeg ik die gelegenheid en toen heb ik me geconcentreerd op het vinden van manieren om muziek door middel van beelden inzichtelijk te maken. Nu pas ik mijn ontdekkingen vooral nog toe bij live uitvoeringen van contemporaine muziek.

Als je kijkt naar de visuals bij *La Passione* dan heb je een de indruk van wisselende gemoedstoestanden. De tekst hoeft je niet of nauwelijks te illustreren, maar je moet wel meegesleept worden in verhalende ontwikkelingen. Het aardige is dat je elektronische effecten, die meestal worden gebruikt om te imponeren, hier heel effectief kunt inzetten. Zo maak je beelden die als het ware meegesleurd worden door de muziek.

Kijk, ik werk zowel met filmische beelden als abstracties of stileringen omdat muziek eigenlijk net zo werkt. *La Passione* is een soort muziektheater. Vaak wordt er in drie zinnen een gebeurtenis samengevat maar de vervoering en de emotionele gelaagdheid worden uitgewerkt in een muzikale taal. De muziek neemt daar de tijd voor. De filmtaal daarentegen heeft omwegen nodig om die tijd te vullen: een kabbelend beekje, razende wolken, of wat extra drama door acteurs die wind en regen trotserend veelbetekenende blikken uitwisselen.

Ik hou er niet van. Daarom trek ik die beelden uit de realiteit of laat ze oplossen in abstracties. Ze moeten een soort hyperwereld worden die tegen de muziek aan kruipt. En vooral als er alleen muziek klinkt moeten ze naar muziek verwijzen en naar niks anders.

Ik begin natuurlijk met conceptueel te denken en te besluiten, je moet een beetje kanaliseren en dingen uitsluiten, maar het is vooral de muziek die veel bepaalt. Het is ook een kwestie van zoeken, dus ik luister naar de muziek en dan ga ik net zo lang vormen en structuren maken tot ze tot leven lijken te komen. Dat zijn telkens weer de magische momenten. Als je zover komt, kun je de beleving van die muziek echt intensiveren en verbijzonderen.

Van Dino Campana, de dichter op wiens werk *La Passione* gebaseerd is, heb ik maar drie foto's kunnen vinden en die heb ik natuurlijk gebruikt. Zijn portret laat ik aantasten om zijn gemoedstoestanden te verbeelden door het beeld te manipuleren en in de soep te jagen.

Een productiebudget om acteurs in te huren of in een studio te werken heb ik niet, dus ik werk vaak met gevonden materiaal. Ik had het geluk dat ik een oude documentaire vond uit Engeland over gekkenhuizen, daar zitten een aantal scènes waar de rillingen je van over de rug lopen. Ik gebruik stukjes van losse scènes als compositorisch materiaal. Met elektronische manipulaties verbind ik alles aan elkaar tot er een stilistische samenhang ontstaat. Dat werkt veel beter bij muziek dan realistische filmerij.'

'Muziek visualiseren doe ik al heel lang en op veel verschillende manieren. Voor *Hoketus* heb ik een heel ander recept toegepast. Ik heb al veel tijd en moeite besteed aan het beheersen van live synchroniteit bij house en techno-muziek. Die ervaringen en technieken kon ik voor een groot deel ook hier toepassen, maar met een live spelend orkest is het nog een stukje lastiger. *Hoketus* is, met die geniale constructies van wisselende maatsoorten, tempi en plotselinge overgangen, wat dat betreft wel de overtreffende trap.

Bij stukken met zo'n sterke puls vind ik de synchroniteit van beeld en muziek heel belangrijk omdat dan de impact echt verdubbelt. Als je ziet dat iemand zijn handen tegen elkaar klapt en je hoort dan een bel, een zucht of een keiharde knal, dan geloof je dat.

Wanneer je dat sync-principe toepast en je stelt snelheid van beweging en maat goed af, dan weet je dat het effect onontkoombaar is. In elk geval is dan de kans op een hypnotisch effect heel groot.

Ik ben blij dat ik nu wel met het werk van Louis bezig kan zijn. Het heeft een enorme vormkracht en een hele heldere opvatting die er steeds uit spreekt. Vooral zijn latere werk is ook heel mooi georkestreerd. En daarvoor was het vooral ruig en direct. Louis deelt componisten ook in: zij die wel en zij die niet van jazz houden. Componisten die wel die ruige randen toelaten zoals hij, ja die houden ook van jazz, dat kan niet anders.'

'Het heeft misschien iets idealistisch wat ik doe met die beelden, maar ik vind het niet alleen zinnig, maar zelfs noodzakelijk om te doen. De invloed die muziek en beeld op elkaar hebben is erg groot, maar het probleem is dat het effect ervan zo enorm kan verschillen.

Elke filmmaker weet; als je er een goed muziekje onder plakt dan wordt je film meteen twee keer beter. Een ander muziekje verandert die beleving. Een goeie filmmuziekcomponist kan er erg veel mee teweeg brengen.

Er is echter ook een omgekeerd effect. Beelden kunnen ook speciaal bij muziek worden gemaakt. Ik laat de videoclip even buiten beschouwing, maar als er een verhalende film bij orkestmuziek wordt gemaakt kunnen we onze conditioneringen niet ineens opzij zetten. We horen filmmuziek. Zelfs een grootse uitvoering van zeer autonome muziek wordt gereduceerd tot filmmuziek.

Dat effect treedt niet op als beelden zo zijn ontworpen dat ze zich bewust tonen van de muziek. Als ze de muziek continu reflecteren kan er die haast hypnotische magie ontstaan. Dan is de som meer dan de delen geworden. Ik weet langzamerhand wel een beetje hoe ik dat voor elkaar kan krijgen, maar ik weet nog lang niet genoeg.'